

Reuven's Reality

פרשת ויצא תשע"ח

1a

- ³¹ HASHEM saw that Leah was unloved, so He opened her womb; but Rachel remained barren.
³² Leah conceived and bore a son, and she called his name Reuben, as she had declared, "Because HASHEM has discerned my humiliation, for now my husband will love me."
³³ And she conceived again and bore a son and declared, "Because HASHEM has heard that I am unloved, He has given me this one also," and she called his name Simeon.
³⁴ Again she conceived, and bore a son and declared, "This time my husband will become attached to me for I have borne him three sons"; therefore He called his name Levi.
³⁵ She conceived again, and bore a son and declared, "This time let me gratefully praise HASHEM"; therefore she called his name Judah; then she stopped giving birth.

2

נר ויצא

Here, the name precedes the explanation, a switch that is definitely not coincidental, as nothing in the Torah is coincidental.

Rashi — citing the Sages (*Berachos* 7b) — provides a second explanation for Reuven's name:

Look [re'u] at the difference between [bein] my son [Reuven] and my father-in-law's son [Esav], who sold the rights of the firstborn to Yaakov. Even though [my son] will not even have the opportunity to sell [the rights of the firstborn] to Yosef, not only will he refrain from opposing him, he will even rescue him from the pit!

Leah foresaw through prophecy that one day Yaakov would divest Reuven of the rights of the firstborn (*Bereishis* 49:4) and confer them instead on Yosef. Unlike Esav, who sold the rights of the firstborn to Yaakov and then set out to kill him (*ibid.*, ch. 25 and 27:41), Reuven would peacefully give up his position of power to Yosef and would even endeavor to rescue him from the pit into which his brothers would cast him (*Bereishis* 37:27).

Although the Sages' explanation is certainly compelling, one cannot help but wonder at the apparent temerity of suggesting another option. In the Torah, God Himself explained the significance of Reuven's name. Why did the Sages deem it necessary to offer an additional interpretation? Doesn't this imply that God's explanation is insufficient?

4 אלה בראשית

הקשה הגר"א מוילנא בספרו "דברי אליהו" ח"ל: "ולכאורה הפליאה נשגבה, הלא מפורש בקרא הטעם לקריאת שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיניי, א"כ למה לו לרבי אלעזר לבקש טעם אחר, ולמה לא ביקש טעם אחר גם על קריאת שמו של שמעון ועל כל השבטים". וכתב שם הגר"א לתרץ כי ידוע בחוקי הלשון שקודם מקדימים את הסיבה והטעם למשפט המאוחר יותר וכמו שנאמר (בראשית כב) יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשפת וכו' כי ברך אברכך. והנה כאן בשמות כל השבטים הזכירה התורה קודם את הסיבה ואח"כ את השם, כמו כי שמע ה' כי שנואה אנכי ותקרא שמו שמעון. וכן יתה הפעם ילדה אישי אלי כי ילדתי לו שלושה בנים על כן קרא שמו לוי, וכן אצל יהודה ושאר השבטים. וא"כ היה קשה לחז"ל מדוע בראובן התורה שינתה את הסדר, והתורה כתבה קודם את שמו ואח"כ את הסיבה וכמו שכתוב: ותקרא שמו ראובן כי אמרה וגו'. ומכאן הבינו חז"ל שבדאי גם בלי הטעם שכתבה התורה היה ראוי לקרוא לו בשם זה, ולכן הביאו חז"ל את הטעם האחר שאמרה לאה יראו מה בין בני לבן חמי וכו' ומטעם זה בלבד כבר היה ראוי שיקרא שמו ראובן.

16

32. ראובן — Reuben [lit., see, a son]. The Torah explains Leah's reason for giving this name to her newborn son: In His mercy, HASHEM had seen her plight as the secondary wife, and He had given her the first of Jacob's sons, so that he would feel an upsurge of love for her. *Sforno* comments that Jacob must have resented her complicity in Laban's plot to deceive him at the time of the wedding. Now, however, that God had ratified her conduct by giving her the first child, Jacob would surely realize that she had acted properly.
 Rashi cites the Sages, who see a further prophetic connotation in the name. God placed a prophecy in her mouth, as she said, in effect, ראובן, "See the difference between my son and Esau, the son of my father-in-law." [The word בין with a yud means between.] Esau despised the birthright and sold it contemptuously to Jacob — and then vowed to kill him! But Reuven lost his cherished birthright to Joseph (*I Chronicles* 5:1), and not only did not hate him, he tried to save his life (see below, 37:21).

33. כי שמע ה' — Because HASHEM has heard. After her first child, Leah was confident that Jacob would love her, but God

3a

דרש דוד / ויצא

אז

יש להתבונן, מה ראתה לאה לקרוא את שמו של בנה על שם עוניה ועצבונה, ולקבוע לעד את חסרונה בשמו של בנה? הלא לכאורה היה לה לתת לבנה שם המורה על מעלה או על דבר טוב? תמיהה זו, יש להקשות גם על שמו של שמעון - כי שמע ה' כי שנואה אנכי" (שם, לג). האם ראוי היה ללאה לקבוע בשמו של בנה את היותה שנואה?

36

מעשה צריך ביאור, היאך מתיישבים פירושים אלו שאמרו חז"ל, עם פשוטו של מקרא, שבקריאת השמות על ידי לאה היתה לה כוונה אחרת?

ונראה דהפירוש הוא כך, שבאמת היה לה טעם אחר, שהוא ראו מה בין בני לבן חמי, שהיה האמהות נביאות ויודעות הכל, כפירוש רש"י (כס. לז), רק כדי שלא להתחזיק טובה לעצמה שיודעת הכל, לכך העלימה הטעם האמיתי, וגם כדי שלא לעורר תיכף הכעס, שלא תהא מחזיקה באזני כלב (ראה ברי"ר עה, ג), ולכך העלימה הטעם של עשו, וגם שבאמת היה מכירת יוסף בהסתר ובהצנע מפני יעקב, שהקב"ה העלימו ממנו המכירה, ולכך האיך שיין שתאמר זה הטעם שראובן רצה להציל, הא הקב"ה רצה להעלימו מיעקב, ולכך אמרה זה הטעם.

ועל זה מרמז בתחילה "ותקרא שמו ראובן", והטעם היה לה כבר מחמת ראו מה בין בני לבן חמי, כמו בכלום הטעם קודם להשם, ואח"כ כתיב "כי אמרה וגו' עתה" וגו', רק שאמרה כך שבשביל זה קראה שמו ראובן, ובאמת השורש היה לה טעם אחר, ולכך בכלום כתיב מקודם הטעם ואח"כ השם.

ועוד: הכיכד משנים חז"ל ממה שכתוב במפורש בתורה? מדוע אין די בסיבה שהיא נתנה לשם ראובן?

ונראה: בבית האבות זכרו מה שקרה בשני הדורות האחרונים. בבית אברהם, הבכור נדחה. בבית יצחק, הבכור נדחה ומנסה להיאבק בדחיה. ברגע שנוול ראובן, קיים הפחד אצל אמו שעלול לקרות תהליך דומה שיביא להתפצלות המשפחה ישראל. זאת תפילתה של לאה שבנה ינהג אחרת מדודו והוא לא ידחה כעשיו וכולם ישארו חלק מן המשפחה ועל כן קראה שמו ראובן מתוך הבעת תפילה זאת. ויתר נראה: כבר

למרות שלא מוזכר במפורש בתורה הטעם שלימדונו חז"ל, הבינו חז"ל שהשינוי הזה מלמדנו, שהיה בליבה עוד טעם, שלא היה עמה במודע, אלא, "נפשי יודעת מאוד", הנפש שאינה כבולה בכבלי הזמן, דחקה בה בתת ההכרה לתת שם זה, אך במודע, הסבירה לסובבים שקראה לו ראובן: "כי אמרה כי ראה ה' בעיני". חז"ל ברוח קדשם, חשו מה שהנפש שלה חשה, מה עוד מרמז השם הזה שיצא מעמקי נשמתה.

ולכאורה יש להבין עדיין, מדוע התורה לא הביאה את שני הטעמים הללו גם יחד. ושמעתי לבאר [מידידי הרה"ג ר"י דניאל] שבאמת הטעם האמיתי שנקרא "ראובן" הוא משום "ראה מה בין בני לבן חמי". אלא שטעם זה קשה לספר אותו ללאנשים, הוא לא ניתן לפרסום, ולכן הטעם הזה שהוא הטעם האמיתי נשאר בליבה של לאה ובתוך תוכה. אולם הטעם אותו מייפרדה ופרסמה הוא "כי ראה ה'

ובאמת רעיון זה נמצא בפרש"י (בראשית כט, יא) על המלה "ויבך" שנאמר בפגישת יעקב ורחל, חז"ל: "ויבך" — לפי שצפה ברוח הקדש שאינה נכנסת עמו לקבורה. דבר אחר — לפי שבא בידים ריקניות, אמר: אליעזר עבד אבי אבא היו בידיו נזמים וצמידים ומגדנות ואני אין בידו כלום וכו'". ושם בשפתי חכמים הקשה על הפירוש הראשון, דאם היתה שואלת אותו למה אתה בוכה, האם היה מוכיר לה את מיתתה? — וגם לפירוש השני קשה, האם על חסרון ממון יבכה? אולם לפי מה שנתבאר אפשר לומר שהטעם האמיתי לבכיו של יעקב הוא משום שצפה ברוח הקדש שהיא לא תקבר איתו, אלא שטעם זה אי אפשר לומר לה כבר בפגישה הראשונה עם רחל אף שזה באמת היה הטעם האמיתי. ולכן מביא רש"י את הטעם השני: "דבר אחר — לפי שבא בידים ריקניות אמר וכו'", כלומר, את הטעם הזה הוא סיפר ואמר לרחל או למי ששאל אותו, אף שהטעם האמיתי לבכיו היה הטעם הראשון. והדברים הם לאמיתה של תורה.

מגד יוסף

דכתיב ומכר את בכרתו ליעקב, חזו מה כתיב ב"י וישטם עשו את יעקב וכו', ואילו בני אף על גב דעל כרחך שקל יוסף לבכירתי מני וכו', אפילו הכי לא אקנא ב"י דכתיב וישמע ראובן ויצילו מידם ע"כ וכבר הקשה המהרש"א, אמאי נקט בקרא חד טעמא ובסוגיין איתא טעמא אחרנא. וכתב הפני יהושע, ושמעתי בשם גדול אחד, שלאה לא רצתה לגלות שקראה שמו של ראובן משום ראו מה בין בני לבין חמי, שהוא מעין נבואה שעתידה רחל אחותה לילד בן, דאם בן היה נהפך לב בעלה לאהוב גם את רחל מלאה, לכך העלימה דבר זה ואמרה שקראה שמו ראובן כי ראה ה' בעיני עכ"ל. (וכי"כ הצ"ח).

ולפי זה יש לבאר החילוק בסדר המקראות, דבכל השבטים הטעם הנכתב הוא הטעם הנכון, ולכך קודם נכתב הטעם ורק אחר כך נכתב השם. למימר דמשום טעם זה ניתן השם. אולם בראובן נכתב הקריאת שם ללא טעם לפגוע למימר שאטעם הנכון נסתר, ורק אחר כך כתיב "כי אמרה" כחוספת ולא כסיבה, הוזהו רק הטעם שלאה אמרה, אבל לא היה הטעם הנכון, אלא רק הטעם שהובא בגמרא הוא הטעם הנסתר והנכון.

THE CALL OF THE TORAH

32. WHOM SHE NAMED R'UVEN. The names Leah gave to her children express the purity of her intentions. They bring out the happiness which she felt at being the wife of the patriarch. At the same time they reflect the immense gratitude of a fulfilled mother toward Providence. Blessing her in this way, Providence did justice to her with respect to her husband and permitted her to win his affection. Hence she calls her first son ראובן, for "God saw my misery (a reference to וירא ה' in the previous verse); now my husband will love me."

Rashi however cites the explanation of R. Elazar (Berachoth, 7b): Leah said, "See (ראו) the difference between my son (בן) and the son of my father-in-law. The latter sold his birthright to Ya'akov but my son will not sell his to Yosef. Nor will he protest the preference for Yosef. Not only that, he will even want to rescue Yosef from the pit."

Some have wondered what could have prompted R. Elazar to look for a different interpretation from that given explicitly by the Torah itself. It has been thought that Leah's expression "ראו see" hints at a deeper meaning since the singular form ראה would have been sufficient. Also, the syllable בן seems superfluous in the light of the reason for the name as given in the Torah — it would

seem that a more appropriate name for Leah's son would have been עני ראה שם (מהרש"א שם). The Gaon of Vilna holds that the verse itself implies still another reason — which is not expressed — for in all the following names the reason for the name precedes the name itself, whereas here the name is given a priori. This implies, then, that this name is not derived solely from the reason mentioned explicitly in the verse.

שמו של אדם גורם את התנהגותו

ונראה לבאר זאת על פי דברי הגמרא (ברכות ז ע"ג): "מנא לן דשמא גרים נ-שמו של האדם משפיע על התנהגותו?" אמר רבי אליעזר, דאמר קרא (תהלים מ, ט): 'לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ, אל תקרי שמות אלא שמות'. מתבאר אם כן, שישם הוא מהותי, והוא המגדיר את תוכן האדם.

ונראה בטעם הדבר, שכשם שאדם מקבל מהוריו בתולדה את טבעו ואת תכונות גופו, כך מקבל הוא מהם את הרגש ואת כוונת הלב שהיו מנת חלקם בקריאת שמו, ומחשבתם וכוונתם נותנים את החוכן לשם שבו נקרא. נמצא, שהתנהגותו של אדם מושפעת משמו, וממחשבת הלב שנלוותה לנתינת השם.

כאשר האב והאם נותנים לבנם הנולד להם את שמו, טמון בשמו הרגש שהיה להוריו בעת קריאת השם, ובכך מושפע הבן מטבעם ומתוכן מידותיהם של הוריו, ובאמצעות מעניקים הם לבנם את המשמעות ואת הכוח הטמונים באגוז השם, אשר ילוו אותו וישפיעו על התנהגותו לאורך ימי חייו.

11 שמות השבטים ניתנו מתוך רגש האמהות לקדושה

מעשה יתבאר ענין קריאת שמות השבטים על ידי האמהות הקדושות, שהרי

נתינת השמות היתה לפי ההרגש שהיה להן בעת הלידה, ובשמות אלו ביקשו האמהות שאותם רגשות קודש שהיו להן בשעת הלידה, ימשיכו וילוו את הבן הנולד, ומהם יישאב הבן את הכוחות המיוחדים הרמוזים בשמו, כדי שישתמש בהם בעבודת ה' הנועדה לו.

בלידתו של ראובן, נתונה היתה לאה במצב של קושי וצרה, וכשהוא נולד, חשה היא שהקב"ה רואה בעוניה. מתוך רגש זה של שבח לה', נתנה לראובן את שמו, בו רמזו הכח לראות בטובת ה' אף בזמן הקושי והעיניי, כדי שישתמש בכוח המיוחד בזמנים קשים, ובוה היתה מעלתו על פני עשו. בקריאת שמו של ראובן היו כלולים גם ההודאה לה' על כך שראה בעוניה, וגם נתינה של מהות ותוכן לבנה, מעין אותו רגש ההודאה שהיה לה בעת הלידה.

בלידתו של יהודה הרגישה לאה רצון ורגש עז להודות לה', והגיעה בזה לדרגה גבוהה. ולכן, מלבד עצם ביטוי ההודאה לה' על ידי נתינת השם יהודה, היא גם טבעה בבנה את כח ההודאה, אשר ליווה לדורי דורות, ונתגלה ביתר שאת וביתר עוז בדוד המלך, שהיה מרבה לתת שבח והודאה לפני הש"ת.

נמצא שאין כל סתירה בין טעם נתינת השמות שהתבאר בכתוב, לבין הטעמים שפירשו חז"ל, שכן בכתוב אמבוארים ההרגשים שהיו לאמהות בעת לידת השבטים, והיו הפירוש הפשוט לשמותם, אולם בפנימיות הדברים, נתנו האמהות לבניהן מידות וכוחות כפי ההרגשים הגבוהים וההשגות המרוממות שהיו להן בלידת השבטים, ואותם כוחות נעשו טבועים בבנים והפכו לחלק ממהותם.

13a החשיבות המיוחדת בקריאת השם

זהו הטעם שנהגו ישראל מקדמת דנא לקרוא לבניהם על שם גדולים וצדיקים. תוכן שמו של האדם הופך לחלק ממנו, ופעמים שכל ביגלו הרוחני נבנה לפי שמו, ולפי הכוחות הטמונים בו. לאב ולאם יש הרגשים מיוחדים והשראה מיוחדת ממרומים, ומתוך כך קובעים הם מה יהיה שמו של בנם, ומה יהיו התכונות והכוחות שילווהו בחייו.

13d קב"ה ש"ה

* בספר "עמודי השמים" (עמוד ד, אות כג, מובא בספר "ספר הברית" להרב משה פירוטנסקי, ניו יורק תשל"ג, דף רט) כתב בשם האר"ל שהשם הניתן לאדם אינו במקרה, אלא שבא לו לאדם בהשגחה פרטית, ומורה על מהות האדם. וכן איתא ב"פרי צדיק" (ח"ג, פרשת ויקרא א) וז"ל: "ענין קריאת שמו הוא התעוררות הנפש, כראיתא בכתבי האר"ל שקריאת שמו של אדם הוא שורש נפש חיה שלו, ולכן הוא מקיץ מן השינה כשקוראין אותו בשמו, מפני שמתעורר בו הנפש חיה שלו", עכ"ל. וכן כתב בספר "קומץ המנחה" (סימן עט, דף לה ע"ב) וז"ל:

השם בכל מקום הוא כח הדבר וקיומו וחיותו, כמ"ש "כל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו" (בראשית ב, יט), ולכן אז"ל בשבטים בכל מקום שנאמר "על כן" - מרובה באוכלוסין, כי השם הוא החיות, וטעם השם הוא מקור החיות, ו"על כן" היינו שהשם דבוק בטעם השם.

136

וכן אמר המגיד למרן הבית יוסף (מגיד מישרים פ' שמות): "סוד השמות... שמי שנקרא אברהם הוא נוטה אל החסד, ומי שנקרא יוסף יהיה גבור ביצרו, או יזון ויפרנס אחרים כמו שכלכל יוסף את אחיו". והוסיף המגיד להסביר, שגם אם נמצא אדם רשע הקרוי בשמו של צדיק, "אותו השם לא לחינם הוא, שמכל מקום יש לו נטיה למדה שרונה אליה אותו השם". כלומר, השפעתו של שם האדם כה חזקה היא, שגם אם נזכר

13c

האדם ח"ו ברע, שמו משפיע עליו לנטות לטוב.

מפני כך, חשיבות גדולה נודעת לקריאת שמות הילדים לפי רגש של עבודת ה', כיון שרגש זה יהיה חלק ממהותו של הילד, וכמו שאמרו במדרש (תנחומא פ' האזינו סי' ט): "לעולם יבדוק אדם בשמות, לקרוא לבנו הראוי להיות צדיק, כי לפעמים השם גורם טוב".

Be that as it may, R. Elazar's explanation refers to certain events which had not yet come to pass at the time the name was given. Accordingly, it is held that Leah gave this name to the child through prophetic inspiration ברוח הקודש, but was not completely aware of its true import (שלא מדעת) (cf. commentaries on Berachoth ibid.). The name as it is, then, expresses a twofold sentiment: gratitude to Providence and profound joy at having been spared the dreaded union with Esav (cf. our commentary on verse 31: "See the difference between my son and Esav!").

I heard this explained as follows: Since she merely thanked Hashem, and did not ask Hashem for more, that is why "she ceased to give birth." Together with thanking Hashem, she should have prayed to Him to continue giving her blessing. Since she did not pray for this, the flow of blessing ceased.

When a person thanks Hashem for the good health that was granted him, he should not stop there. He should ask Hashem that his neighbor, who is not feeling very well right now, should be healthy as well. A person should never be in a state where he says: Hashem, thanks, I'm happy—everything is just fine. One should always be asking and requesting from Hashem!

17

עשיו, היא וכתה לכל זה, לא רק להינצל מחלקו של עשיו, אלא אף לבנות את עיקר כלל ישראל.

והנה, היה מקום לחשוב שרק מי שהמעלות שלו אינן מספיקות הרי הוא צריך לתפילה ומכ"ש מי שצריך לעבור ממצב הפוך לגמרי כלאה אמנו, הרי הוא צריך לתפילה, אמנם חז"ל אומרים (שמות רבה כ"א, ד) דהכל שוים לתפילה, דבעני כתיב "תפילה לעני כי יעטוף" (תהילים ק"ב) והיינו עני במעשים, ובמשה רבינו העשיר שבעשירים כתיב "תפלה למשה" (תהילים צ) והרי בעבודתם רחוקים הם אחד מהשני כרחוק מזרח ממערב, ומכל מקום לגבי תפילה הם שווים, וכל זה מפני שתפלה אינה תלויה במדרגות של עבודה בתורה, אלא תלויה בלב, ואם הלב הוא שלם בתפלה, זה מה שהשי"ת רוצה מאתנו. ואם העני יידע על מה לבקש ולבו שלם בתפלתו הרי שיתכן לעבור ממצב של חלקו של רשע לחלקו של צדיק עולמים וחלק בכלל ישראל ובתכלית הבריאה, ורק שצרכים לזה רצון ברור ושלם, וכשהתפלה באה מתוך לב שלם, הרי "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת" — לכל קורא בלי יוצא מהכלל אם רק יקראוהו באמת.

18

ואף יעקב אבינו שהגיע לו הכל על פי דין היה צריך לתפילה, והוא תיקן תפלת ערבית ואומרים חז"ל: "כתיב ויפגע במקום, כי מטי לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, כדי יהיב דעתיה למיחדר, קפצה ליה אכעא מיד ויפגע במקום. כד צלי בעי למיחדר, אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, מיד בא השמש" (חולין צ"א ע"ב). הרי שמיד כשייחב דעתיה" סייעו מן השמים בידו דקפצה לו הדרך ושקעה חמה, דהיה ראוי לכל זה, אלא שהיה צורך בתפילה, וזכה ע"י תפילתו לדברים נשגבים, זכה שנתגלתה לו נבואה הבטחה מהקב"ה שיזכה להעמיד שבטי י"ה ויזכה בנחלה בלי מצרים. ואף אח"כ כשהגיע בפעם השנייה לחרן

"ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיניי" (כ"ט ל"ב) ובתרגום יונתן בן עוזיאל כתב שלאה הוסיפה ואמרה: והיכמא דאית גלי קדם ה' עולבני, היכדין יהוי גלי קדמוי עולביהון דבני, כד יהון משתעבדין בארעא דמצראי, היינו שמיר עם ההודאה שלה על העבר "כי ראה ה' בעיניי", ביקשה על העתיד, שכלל ישראל יזכו בגלות מצרים ל"יורא ה' את סבלותם". ופן תרגם ביונתן בן עוזיאל על הפסוק שלאחר מכן: "ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע ה' וכו'" — "והיכדין ישתמע קדמוי קלהון דבני, כד יהון משתעבדין במצרים". דכנגד ההודאה על "כי שמע ה'" יזכו בני ישראל במצרים ל"ישמע ה' את נאקתם".

ובאמת דכן יסדו לנו חז"ל הק' בתפילה, דיש חיוב הודאה על העבר ובקשה לעתיד. ולכאורה נראה דאין זה מן היימוס לבקש עוד בקשות נוספות בשעה שבאים להודות על העבר. וכי עם מלך בשר ודם גם כן יתכן לנהוג כך? וכשבאים להודות על מתנות שקיבלו יחד עם זה מבקשים בקשות חדשות? הרי זה ענין תמוה.

וביאר הדבר הוא, שבאמת אין אדם יודע, איזה פתח ושער נפתחין לו בשביל לבקש שיוכל להכנס בפתח זה. אולם כשפתחו לאדם שער שזה המסתייב להודאה על העבר, הרי שע"י ההודאה על העבר הוא משאיר את השער פתוח כך שלפי הק' פתח בא"ה התפילה על העתיד, וכל עיקר התפילה הוא שהפתח שנפתח יסאר פתוח, וכך הוא מתנת הקב"ה ושאינו כמתנת בשר ודם ולא כנימוסים הפשוטים של בני אדם. ומעתה אנו מבינים איך שמיד עם "ראה ה' וגו'" נפתח פתח של "ראית השעבת", ו"בשמע ה'" נפתח פתח של "שמיעת נאקת בני ישראל" ועל זה התפללה לאה שהפתח יסאר פתוח.

16

ואומרים חז"ל דעל פי דין היתה צריכה לאה אמנו ל"ה ליפול בחלקו של עשו "ועיני לאה רכות" (כ"ט, י"ז) שהיתה בוכה ומתפללת שלא תיפול בחלקו של עשו הרשע (כ"ב קכ"ג) ועיקר תפילתה ודמעות שליש שהוריקה היה כדי לא ליפול בחלקו של עשו הרשע, ואף לא העלתה על דעתה ליפול בחלקו של יעקב דהיה בזה חשש מלהכנס לגבולה של רחל, אולם מכיון שפתחו לה מן השמים פתח, והכניסה הרבה תפילה בפתח זה עד שזכתה להפוך את מדת הרין למדת הרחמים, שאע"פ שיעודה היה להיות ה"אם" של משפחת עשו שעליו כתיב "ואת עשו שנאת" (מלאכי א', ג) ושל עמלק שאין הכסא ושם ה' שלמים כל זמן שהוא קיים, ועל ידי התפילה עברה לקצה אחרון ממש שהיא האם של שבטי י"ה ושל הכהונה ומלכות בית דוד, ומשיח ה' שעל ידו יתקון העולם ושהוא ישב על כסא ה', וזכתה ליפול בחלקו של יעקב בחירי האבות ואף זכתה לקבורה עמו וזכתה לפעול את ישועת כלל ישראל בימי השעבוד וכנ"ל. וכל כך נעשה בה יסוד זה עד שאפילו רחל אמנו שהיא היתה "עקרת הבית" — "עיקרו של בית" (ביר ע"א ו) הרי מכיון שהיא לא היתה כל כך חסרה יסוד זה של "אם", הרי היא היתה צריכה לתפילתה של לאה אחותה שיתהפך הוולד מזכר לנקבה, שלא תהיה אחותה פחותה מאחת השפחות כמבואר בחז"ל (ברכות דף ס) והוא ענין נפלא!

ומקובל שכל חלקם של שבטי י"ה בא ע"י האבות הק'. ואמנם זה נכון, אבל צריכים היו גם לתפלת האמהות והרי בלי תפלה לא זוכים לכלום. וחלק התפלה בא מן האמהות, והוא "כי מראש צורים אראנו אלו האבות, ומגבעות אשורנו אלו האמהות" (רש"י במדבר כ"ג, ט) והוא חלק האמהות בתפילתן. וזכה אפשר גם להבין מה שאחז"ל, שאין קורין אמהות אלא לארבע ולמה לא נכללו זלפה ובלהה, אולם האמת היא שגם מה שהן הולידו הרי"ב בא מכה תפילתן של האמהות, וכיון שכל עיקר היסוד של הכלל ישראל היה ע"י פתח התפלה של האמהות שהם הביאו את השבטים לעולם. לכן הכל

22

זו, שהרי בנה ויתר על הבכורה ומימ באה גלות מצרים. נמצא שנישואיה ליעקב ולדת ראובן הבכור לא היו גורמי הגלות ועל כן נאמר בתורה "כי עתה יאהבני אישי" אחרי שיעקב יראה שאני בנישואי לו אינני שותפה לגלות שהרי היא באה על אף שיוסף היה הבכור ומשום כך שוב "יאהבני אישי" אחרי "שראה את בעניי" נמצא שלידתו של ראובן היא תשובה לכך שאינה צריכה להרגיש עצמה שנואה ואדרבה, עתה דינה צריך להיות שווה עם רחל - "ועתה יאהבני אישי" אהבד חיובית ומליאה כאהבתו לרחל, אחרי שראה ה' את עוניה בחושבה עצמד לשנואה בגלל שותפותה בגלות מצרים, דבר שהתברר שאין לו יסוד. עם לידת ראובן. נמצא לפי שטעם הגמרא הוא הטעם הכתוב בתורה ואין אלו שני טעמים.

ר' עקיבא

אלא: שכל השנאה האמורה בכתוב מדברת על השנאה שהיתה בלבה של לאה - שנאנה את עצמה על שנואתה לרמות את יעקב, ושכך נישאת לו, ולא שזכתה לנישואין אלה מהיותה ראויה לו, ושהיתה נבחרת על פי רצונו. (ואע"פ שנבאר להלן, בויכוח על הדודאים, שלאה החזיקה נשואיה ליעקב לתפילתה, ולא להערמת יעקב, מ"מ נצטערה שנענו תפילותיה באופן זה של הערמה, ושלא זכתה להנשא ליעקב באופן ישר, וכמו שאר כל הנשים.)

ועל שנאתה זו לעצמה, אמר הכתוב: "וירא ה' כי שנואה לאה וגו'", וריתם עליה בכדי להעלות ערכה בעיניו - וערכה עלה עם פתיחת רחמה לתת לה בן בעוד שרחל היתה עקרה, כנאמר בכתוב. ולכן נאמר כאן שרחל עקרה, אע"פ שכתוב זה היה צריך להיכתב לקמן (ברישי פרק ל): בענין ראיית רחל שלא לידה בניס ליעקב - להראות שלא היתה השנאה בלב יעקב: דא"כ, מה איכפת לן שרחל עקרה? הא גם אם היתה רחל כן יולדת בניס, הלא היתה לאה מסירה את השנאה ע"י הולדתה בן?

אלא שבהכרח הוא כפי שביארנו לעיל: שה' פתח את רחם לאה בשעה שהיתה רחל עקרה, כדי להגדיל את ערך לאה בעיני עצמה: שאם היתה גם לרחל בן, אז לא היתה לאה מחשיבה א"ע יותר מלפני כן.

23 אך פרי ויצא תבואה קבו

ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ד' בעניי (בראשית כט, ג). ועיין בספר נחל קדומים מה שכתב בשם הגאון ר' משה מזרחי ז"ל שיעקר כוונתה היתה שבביל ראו מה בין בני לבן חמי (נכסיו) רק שהיתה יראה לומר זאת בפירוש ע"ש. ולדעתי נראה גם כן בדרך זה אבל מטעם אחר דהנה אמרתי על הא דאמרנו חז"ל (שם נט, ג) כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה דעלבון אמו תבע, והנה לכאורה הלא מכל מקום חטא נגד אביו שעשה נגד רצונו רק דהכי פירושו כיון שראינו שרצה לקיים מצות כיבוד אם ותבע עלבון אמו כודאי היה רוצה לקיים גם כן כיבוד אב רק דטעה בזה שהיה סובר שרצון אביו יהיה גם כן בו. וזה אינו אלא טועה דהיינו שלא חטא אלא טועה.

אבל מכל מקום נתבטל על ידי זה שבת אחד שהיה ראוי להוליד עוד מיעקב ולכן נאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר שבלא זה היה ראוי להיות י"ג והתיקון שלו היה במה שהציל את יוסף מהבור וממנו היו שני שבטים ולכן אמר (בראשית לו, ג) הילד איננו ואני אנה אני בא כמעשה בלהה מחמת שזה היה התיקון שלו, והנה לאה אמנו ראתה ברוח הקודש הגם שיעקב אבינו היה בלבן עליה מצד ב' טעמים א' על שנתנה לו תחת רחל וגם משום מעשה בלהה שבשביל בנה נתבטל יעקב משבט אחד. אמנם על ידי שהציל את יוסף נתקן הכל ולכן כאשר ילדתו לאה קראה שמו ראובן ועיקר הטעם משום ראו מה בין בני לבן חמי שהוא יציל את יוסף והנה ידוע שדבר שנדבר על ידי רוח"ק הוא מוכרח להיות כן ולכן אם היתה אומרת בפירוש שראובן יציל את יוסף אז היה הדבר הכרחי ולא היה לו לראובן זכות בזה לכן לא רצתה לומר זאת בפירוש. רק אמרה כי ראה ד' בעניי דהיינו מה שהיה בלבן של יעקב עלי כי על ידי שיציל בני את יוסף יאהבני אישי כי יתקן הכל על ידי זה. ואם כן טעם חז"ל וטעם התורה אהך הוא כי ע"י ראו מה בין בני לבן חמי דהיינו שיציל את יוסף יאהבני אישי.

20 אלה הצברים י-י שלטנו

אולם נלעג"ד בס"ד ביאור אחר, כי הנה יש להבין בפסוקים אלו מה שאמר לאה "כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי" וכן בפסוק הקודם (פסוק לא) "וירא ה' כי שנואה לאה וגו'", והרי פסוק מפורש הוא (פסוק ל) "...ויאהב גם את רחל מלאה וגו'" הרי שגם את לאה אהב וכמו שמפרש "הכלי יקר" חז"ל: משמע שהיה אהב את לאה וזאת שאהב את רחל יותר מלאה ע"ש. ועוד, הרי לכאורה יש להקשות האין נתקדשה לאה והרי היה כאן מקח טעות, אלא דאי שגם לאה היתה אהובה ורצויה, ולכן הקידושין תפסו בה כדת וכדין תורה.

21a

זאת ועוד, מהנאמר בתורה "וירא ה' כי שנואה לאה ופתח את רחמה". משמע שע"י הילד שיוולד שוב לא תהא שנואה. ואם ענין השנואה הוא כפשוטו, מה תשובה תהיה בלידה זו להרגשת השנואה, וע"כ אין הפירוש שהיתה שנואה ליעקב וכמשנת אלא שנואה בעיני עצמה מהסיבה שנבאר להלן, ואשר לידת הבן הראשון תתן תשובה לכך שלא תצטרך שוב להרגיש עצמה "שנואה".

ואפשר לומר, דהנה אנו אומרים בהגדה של פסח "צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ולבן ביקש לעקור את הכל, שנאמר וגו'", ויש להבין במה ביקש לבן לעקור את הכל. וכתבו בשם מהר"י בירב (וכן ראינו בשם האלשיך הק") כי כל הגרמא לירידת ישראל למצרים, היתה הקנאה שקינאו האחים ביוסף. ומי גרם להם - לבן. שיעקב בתחילה עבד ברחל והחליפה לו לבן, ואילו לא היה מחליפה לו, היתה יעקב נושא את רחל בתחילה והיה יוסף הבכור ולא היו אחיו מתקנאים בו, כי אכן לו משפט הבכורה. נמצא לפי שאלה היתה שותפה בגלות מצרים, שהרי אילו היה יוסף הבכור מרחל, לא היה נמכר למצרים, וממילא בני ישראל לא היו יורדים ונשארים במצרים, ובכך שלא נלקחה לחופה להנשא ליעקב קודם רחל, ונולד ראובן כבכור ולא יוסף, נמצא שלאה שותפה בגלות מצרים, ועל כן העיקר עליה הדבר ומשום כך דעתה שנואה.

מה עשתה לאה, ביקשה לראות מה קרה עם הבכורה הראשונה. הנה שם "עשו" נולד הבכור ומכר את בכורתו ליעקב בדיעה צלולה ובידיעה גמורה, ובכל זאת נאמר שם "וישטום את יעקב". וכאן אצל לאה קרה הרי בדיוק אותו דבר, ראובן אמנם לא נשאל, ומכל מקום יוסף קיבל את הבכורה, וא"כ עפ"י השכל וההגיון לא היו צריכים האחים לקנא באחיהם יוסף ובודאי לא לשנוא אותו, שהרי מן הדין קיבל כל מה שקיבל מפני שהוא עתה הבכור, והנה על אף הכל יוקנאו בו אחיו וגו' וימכרוהו לישמעאלים וגו' וכל הסיפור של גלות מצרים גלוי וידוע, הרי שהקנאה היו לה סיבות אחרות. מכאן, שלאה לא היתה שותפה בגלות

סוה' סוה' סוה'

כוחות על-אנושיים

גם אצל יעקב אבינו - אומר רבי יחזקאל זצ"ל - רואים כוחות נפלאים ביותר. הוא ידע שרחל היא עקרת הבית וצפה ברוח הקודש שממנה צריכים לצאת י"ב שבטים (ב"ר ע"א, ב). לשם כך עבד עבודה מייגעת ומאומצת של שבע שנים, למען מטרה נעלה זו של העמדת כלל ישראל. לאחר כל זאת בא לבן ורימה אותו - 'ויהי בערב ויקח את לאה בזו ויבא אותה אליו ויבוא אליה, ויהי בבוקר והנה היא לאה' (כט, כב-כה).

מטבע הדברים, כאשר אדם מרומה כך ע"י חבירו, הוא יכול לצאת מדעתו ולאמר את עשתונותיו, בראותו שכל עבודתו היתה לריק וכל תקוותיו נאבדו.

אבל יעקב אבינו אינו מתרגש

הוא שואל את לבן ברוגע ובשלוה, ללא כעס ורעז, 'מה זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני' (שם), ולאחר שלבן עונה לו ואומר (שם, כו) 'לא יעשה כן במקומינו לתת את הצעירה לפני הבכירה', מסכים לדבריו ומקבל על עצמו לעבוד עמו עוד שבע שנים אחרות בעד רחל.

ניתן היה לחשוב שבשבע שנים אלו זלזל יעקב קצת והרפה מעבודתו, שהרי נוכח לדעת שמדובר ברמאי גדול ביותר. אולם חז"ל מעידים (ב"ר ע"א, כ) כי לא כך היה - 'מה הראשונות שלימות אף האחרונות שלימות, מה הראשונות באמונה אף האחרונות באמונה'.

היתה לו הזדמנות לנקום בלבן כפי שהטבע האנושי מכריח. במסילת ישרים מבואר (פרק יא) שהנקמה מתוקה לאדם כדבש, אף על פי כן, למרות הכל, עשה מלאכתו בתכלית האמונה, ואף נזהר בכל דיני השומרים (ב"מ צג, ב).

אלו כוחות שלמעלה מטבע האדם, כוחות שיש לתמוה כיצד השיג אותן יעקב אבינו.

(לב) ותקרא שמו ראובן. חז"ל דרשו אמרה לאה, ראו מה בין בני לבין בן חמי, דאלו בן חמי (עשו) אע"פ דמדעת' וזנה לבכורותיה כתיב ביה וישטום עשו את יעקב ואלו בני אע"פ דבע"כ שקלה יוסף לבכורותיה מיניה... אפילו הכי לא קנא ביה דכתיב וישמע ראובן ויצילתו מידם (ברכות ז') ומפני שהיתה נביאה, ראתה, בשעת קריאת השם לבנה, את הצלת יוסף ע"י ראובן, ואין זה מתכבד בקלון חבירו, כשהזכירה עתה את מעשי עשו ללא צורך, כי כונה בקריאת השם גם להודות לה על שלא נפלה לחלקו של עשו הרשע, הודף את יעקב על לא חמס בכפו, ונתן לה בן, שהיא רחוק ממדותיו הרעות של עשו, כרחוק מורה ממערב. וזוהו יובן כפל הלשון: א) כי ראה ה' בעיניי, (ששפכתי הרבה דמעות עד שנשרו ריסי עיני, שלא אפול לחלקו של עשו הרשע, כפי שאמרן הבריות) ב) כי עתה יאהבני איש, כי ע"י השבטים, שאני מעמידה לו, יבין שאני בת זוגו.

רוח אליהו

יחזקאל מדות אור יב 28

כמו כן נראה לבאר אף בדברי חז"ל אלו, שכונת לאה היתה ראו את ההבדל בין מעלת ראובן למצבו של בני אנוש, שמעלת ראובן היא למעלה ממעלות אנוש, מצבו של עשוי הוא מצב של בני אנוש, שכאשר ניטל ממנו דבר אף שנעשה מדעתו מ"מ כועס וחוזר בו, ואילו מעלתו של בני ראובן הוא סוג אחר לגמרי, מדריגתם של השבטים, שבטי קה - בני יעקב. ואין זה כלל ממין הבריאה שאנו נמצאים בה, ולכן אף שניטלה ממנו הברכה בע"כ עמד והשתדל להוציאו מן הבור יותר מאשר כל אחיו.

זו עלינו לדעת שמחובתו של בן תורה להבין שתורה תובעת ונותנת לאדם דברים שאין זה מצב בני אדם אלא רק בורא עולם יכול ליתן ולתבוע זאת, וזו נלמד מפרשה דילן, שראובן הגיע למדריגה שלמרות שבטבעי הבריאה היה עליו לשנא את יוסף מ"מ מלא לבו אהבה בלי גבול, וזו אינה כלל מעלת אדם, וראה דוגמא למדריגת אדם, בעשוי, ששנא את יעקב וביקש להרגו, כי מעלת ראובן היא מעלת השבטים שבטי קה ורק ע"י התורה יכולים להעפיל לדרגה זו.

ראו מה בין בני לבין בן חמי, מצד אחד יש לראות מדותיו של לבן הרשע שהם השחתה ושפלות, וכ"ז הם מדותיו של אדם הטמונים בו בעת שאינו חי עפ"י הנהגת ותביעת הבורא, ולעומת זאת יש להציב את מדותיו של יעקב אע"פ שהיא מדתו של הקב"ה הסובל עלבון שלא יכילתו רעיון, והיינו דהקדמנו בראש דברינו "החמות בחזק תרונה" שהתורה עצמה אומרת שתורת ד' היא, כי ללא תורה אינו מסוגל להגיע לכל מעלה כי בטבע האדם מונח שפלות והשחתה ללא גבול וכדחזינו גבי מדותיו של לבן.

הגאון רבי יחזקאל זצ"ל אמשגיח דפוניבז' (אור יחזקאל חלק ד מאמר עומק המדות) מסביר שכונת לאה היתה להדיגש ולהבליט את ההבדל בגדול שבין ראובן לעשו. אין זה סתם הפרש מעלה ודרגה ביניהם, אלא הבדל מהותי בין שני בריאות שונות לגמרי.

מצבו של עשו הוא מצב של בני אנוש, כאשר ניטל ממנו דבר אף שנעשה מדעתו כועס וחוזר בו, לעומת זאת מדריגתו של ראובן היא סגן אחר לגמרי, מדריגתם של השבטים, שבטי י"ה, למעלה ממעלת אנוש.

הוא איבד את הבכורה, הכהונה, והמלכות, בגלל פעולה שעשה לשם שמים, שתבע עלבון אמו (שבת נה, ב), אעפ"כ לא ערער על כך כלל. למרות שניטלה ממנו הבכורה בעל כרחו וניתנה ליוסף, לא כעס ולא שנא אותו, ולא עוד, אלא שכאשר האחים השליכו אותו הבורה, היה הוא זה שעמד והשתדל להצילו ולהביאו אל אביו יותר מכל אחיו.

אנו תמהים ומשתאים מהיכן קיבל כוחות על-אנושיים כאלה?

לראובן היה ברור שכל מה שניטלה ממנו הבכורה וניתנה ליוסף זה מפני שכך גזרה חכמתו יתברך, מכיון שכך לא עלה בדעתו לערער על זאת. לא היה לו אפילו שום טינא בלב, וכשהושלך הבורה אף התעסק בהצלתו ביתר שאת ויתר עוז.

כמו כן יעקב אבינו ידע בבירור שאם לבן החליף את רחל בלאה, לא לבן הוא שהחליף אלא הקב"ה. כל מה שלבן מרומה ולוקח מעמו, הכל הוא מכח ה', ממילא אין שום מקום לנקמה.

כאשר לבן ביקש לתת לו שכר עבודתו ושאל אותו (ל) מה אתן לך, ענה לו יעקב (ש) לא תתן לי מאומה. לכאורה הדברים תמוהים. הרי בהמשך הכתוב אומר 'אם תעשה לי הדבר הזה אשובה ארעה צאנך וגו', כל שחום בכשבים וטלוא ונקוד בעזים והיה שכרי, אם כן מה זה שאמר תחילה 'לא תתן לי מאומה'?

אלא מסביר הספורנו:

לא תתן לי מאומה, שאם האל יתברך יתן חן בעדי לא ימעיט את המוכן לך, כאמרם ז"ל אין אדם נוגע במוכן לחבירו.

היתה לו ליעקב אבינו את הכרת האמת שהכל מהקב"ה. זאת הקדים ואמר ללבן, לפני הכל דע שאתה אינך נותן לי משלך כלום. כל מה שאדם נותן לזולתו הוא רק מכח השי"ת. הוא הנותן האמיתי כאשר נושאים חן בעיניו.

כשאדם מאמין שהכל מה' לא שייד שיהיו לו טענות על חבירו שלוקח ממנו משהו, כי הוא הרי יודע שלא חבירו הוא שלקח זאת ממנו, אלא הקב"ה לקח ממנו ונתן לחבירו.

שעשה לו רעה רבה, צאו והתבוננו הרי תביעה זו היא למעלה מכוחות אנוש ואין זאת אלא תביעת הקב"ה, וכראותנו חיוב זה הרי לך ראייה שתורתנו היא תורה ה'.

ראו מה בין בני לבין חמי, מצד אחד מרותיו של לבן הרשע שהם השחתה ושפלות, מרותיו של אדם שאינו חי ע"פ הנהגת הכוורא, ולעומת זאת יש להציב מרותיו של יעקב אע"פ שהיא מדתו של הקב"ה הסובל עלבון שלא יכילו רעיון, חכמות בחוץ תרונה, התורה עצמה אנמרת שתורת ה' היא, כי ללא תורה אינו מסוגל להגיע לכל מעלה, כי בטבע האדם מונח שפלות והשחתה ללא גבול.

בעת שרואים מעלות ומדרגות אצל אדם שאינו קרוב לתורה, צריך לבדוק אחריו האם באמת מעלות נמצאים בו או רק דמיון שוא הם, יתכן לפעמים נמצא מעלות באדם שאינו בן תורה, אך כ"ו רק לפעמים אבל הנהגה תמידית וקבועה של משא ומתן באמונה ודבורו בנחת עם הבריות, יתכן רק. אצל הקרוב לתורה ולמדותיו של הקב"ה, כי מדות האדם ללא תורה אינם אלא השחתה ורשעות וכתבאר לעיל.

Listen to Yav Messages

Faith in Hashem has to be one of the constant themes of our homes. It has to be discussed often at our kitchen tables and our dining room tables. Our children have to hear from us constantly that there's a Father in Heaven Who takes care of us. When we suffer setbacks, be they personal, financial, medical or any of the other trials and tribulations that make up the fabric of life, our children should constantly hear from us, "Listen, Hashem has helped us until now, and He will continue to help us in the future." Hashem has to be a reality

in our lives. Our children must hear from us that Hashem has a role for us and a place for each and every one of us.

A business man once came running to Rav Meir Premishlaner. "Rebbe, help me. Someone is opening a business like mine right down down the street from me. What's gonna be? Oy gevald! I'm going to lose all my business."

"Calm down, my friend," said Rav Meir Premishlaner. "Tell me, have you ever noticed that before a horse drinks from a pond or a river he always stamps on the ground first? Do you know why? Because when the horse sees his reflection in the pond, he thinks there's another horse there. So he tries to chase him away. Don't worry about this other business. The threat to you is just a figment of your imagination."

This is the bottom line. Hashem put us here, and He gave each and every one of us a peckel to get us through life, to find the fulfillment for which we are destined. It's a matter of faith.

We say every morning, "Baruch Atah Hashem Elokeinu Melech Haolam she'asah ti kol tzorki. Blessed are You, Hashem our Lord, King of the Universe, Who has prepared for me all my needs." Let us think deeply about these words. Let us realize that if Hashem has indeed given us everything we need there is no reason to be jealous of anything or anyone else.

הכל מהקב"ה

נדמה כי ההסבר לכך הוא שהכל תלוי במהלך המחשבה, כאשר אדם עושה לנו רע, אנו סבורים שהוא זה שעשה את הרע, לכן אנו מתעוררים לכעוס עליו, לשנוא אותו, ואולי אף לנקום בו.

אבל זוהי הסתכלות של עולם השקר.

האמת היא שהכל תלוי בהקב"ה, והכל בא ממנו ובהשגחתו. אדם אינו יכול לנגוע במה שמוכן לחבירו אפילו כמלא נימא (יומא לת. ב), ואם הצליח לנגוע או לקחת משהו זה בודאי מכח ה'. בלעדי זאת לא היה הדבר אפשרי.

חכמת ויצא המצפון תפוז

חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה (משלי א'), וכיאר הסבא ז"ל שכאשר ברצוננו לדעת להבין שהתורה ניתנה מאת הרבש"ע, עלינו להכיר זאת לא רק מעצם הקבלה והידיעה שהקב"ה נתן לנו תורתו בסני, אלא מגוף התורה בלבד עלינו להכיר שזו תורת ה' ולא תורה בעלמא, והיינו דאמר שלמה המלך ע"ה חכמות בחוץ תרונה, התורה עצמה מכריזה

נתבונן נא בהלכה אחת לא תקום ולא תשור. הוזהירה תורה ואסרה את הנקמה ואף בשעה שחבירו עולל לו רעה גדולה, ובטבע האדם שחפץ לנקום בו ולהחזירו רעה תחת רעה והנקמה מתוקה לו כרביש, מ"מ הוזהירה תורה לא תקום, ולא רק זאת אלא אף בלבן אסור לזכור לחבירו את הרעה אשר עשה לו וחיוב לשכוח את הכל, ועל זה אמרה תורה לא תשור ולא עוד אלא שחיוב להתנהג עם חבירו כאלו ולא היה מאומה ביניהם.

כ"ט

ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיני כי עתה יאהבני אישי.

אמרו חז"ל (ברכות ז' ב') ראובן - אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי ואילו בן חמי אע"ג דמדעתיה זכניה לבכירותיה. דכתיב: וימכור את בכרתו ליעקב. חזו מה כתיב ביה: וישטום עשו את יעקב, וכתיב: ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמיים. ואילו בני אע"ג דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מיניה, דפתגם (דברי הימים א' - ה' א') ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף, אפילו הכי לא אקנא ביה, וכתיב (להלן ל"ו, כ"א) וישמע ראובן ויצילתו מידם.

המפרשים הקשו למה הוסיפו חז"ל טעם לשם ראובן, והרי התורה נתנה טעם לזה. ועוד, וכי רק זה הוא ההבדל בין ראובן לעשו, אמתה, אמנם גם כאן יש כוונה לדורות, והוא לפי מה שאמרו (קהלת רבה פ"ג) והאלקים יבקש את נרדף, לעולם הקב"ה מבקש דמן של נרדפין מן הרודפים וכו', יעקב נרדף מפני עשו ובחר הקב"ה ביעקב, שנאמר (תהלים קל"ה, ד') כי יעקב בחר לו ייח ישראל לסגולתו, וכך פירש"י (קהלת שם), יעקב נרדף, עשו רודף שנאמר (מלאכי א', ב') ואזהב את יעקב ואת עשו שנאתי. הרי מפורש שהקב"ה בחר בישראל בגלל היותם נרדפים.

יתר על כן, אמרו חז"ל (ויקרא רבה פכ"ז) אפילו צדיק רודף רשע - האלקים יבקש את נרדף, ולכן לאה שלמראית העין אפשר לומר שהיתה נרדפת, השוותה עצמה לעם ישראל בבקשה שיראה ה' בעיני עמו הנרדף ע"י עשו, ויצילו מידו אף שאינו האוי מצד מעשיו, אך הרי הם נרדפים, והאלוקים יבקש את הנרדף, לפיכך ראויים הם לאהבה, בבחינת "כי עתה יאהבני אישי". ועל דרך הכתוב (הושע ב', י"ח) והיה ביום ההוא נאום ה' תקראי אישי ולא תקראי עוד בעלי, ודרז"ל (כתובות ע"א, ב') ככלה בבית חמיה, ולא ככלה בבית אביה, ופירש"י "שכבר ניסת וגם לבה בעלה ואינה בושה הימנו", והיינו שלימות האהבה והקירוב, ועל כך התפללה לאה, שכנס"י תזכה לקירוב מהש"ת בבחינת "אישי" והסתירה דבריה כאילו היא מתכונת לעצמה. והנה מצינו בחז"ל (מגילה י"ז, ב') שברכת "גואל ישראל" שהיא "ראה נא בעינינו וריבה ריבנו", מכוננת לגאולה מהצרות הבאות עלינו תמיד" (רש"י שם). אך עם כל זאת רומזת היא גם לגאולה העתידה, כי בפנימיות משתוקקת נפשם של ישראל אך ורק לגאולה העתידה שהיא נצחית, כמו שאמרו (פסחים ק"ו, ב') דצלותא גואל ישראל, ופירש הרשב"ם, שאנו מתפללין על העתיד.

40 וזה סיום הברכה, כי א"ל גואל חזק אתה המיוסד על הכתוב (ירמיה נ' ל"ד) גואלם חזק ה' צבאות שמו, ריב יריבם, את ריבם, היינו מאחר שהם נרדפים אף שאינם

אויים לישועה, הקב"ה רב את ריבם, ולכן נאמר "חזק" כי באופן זה מתגבר כנגד דת הדין המקטרגת על כך, והוה במצרים, ביד חזקה" לפי שהמלאכים קטרגו על ישראל, נוקם כביכול ל"יד חזקה". ולפיכך ביקשה: "כי ראה ה' בעיני" ראה נא בעינינו וריבה ריבנו, שנזכה לאהבה גלויה מהש"ת בבחינת "כי עתה יאהבני אישי", ולא האהבה שבגלות שהיא סתרת.

וסענתה היתה מיוסדת על כך: ראו מה בין בני לבן חמי, אדרבה, התבוננו אעשיו של עשו, הוא ביוה את הבכורה, ואין לו כל זיקה לצד הקדושה, ומה לו גברכה, בכל זאת עדיין שוטם הוא את יעקב, נמצא ששנאתו היא שנאת חנם, ובודאי ראויים ישראל לגאולה שלימה, וראובן מיועד לבקשה זו, לפי ששמו רומז על גאולה (שמות רבה פ"א, שנאמר: ראה ראיתי את עני עמי).

41
Grath Through
Torah -
R. Platin.

In these two verses we find two thoughts. One that the Almighty saw affliction and the other that He heard it. (Daas Torah: Braishis, p.184)
* Since we have a mitzvah to emulate the Almighty, we need to learn from here to become more sensitive to the emotional pain of others. People express their pain through words and through variations in their facial expressions and body language. To hear someone's pain, be aware of both the content and the tone of voice of another person. The more perceptive you become, the more you will notice slight nuances in tone of voice that reflect painful feelings. Also, learn to see someone's pain even if he does not express it verbally. Be aware of slight changes in a person's facial expression, skin color, breathing rate, muscle tonus, etc., that serve as an announcement of emotional suffering. The more you are able to notice pain, the more chesed you will be able to do.

כשלומדים פרשה זו כפשוטה, היא נראית ממש דבר פלא.

כשלאה אמנו נותנת שמות לבנים הנולדים לה, היא אינה חושבת על הילד, על מהותו ועתידו, ולפי"ז מעניקה לו את השם המתאים. לא! כל השמות הן על עצמה, על מה שארע עמה: הבן הראשון - "כי ראה ה' בעיני", השני - "כי שמע ה' כי שנואה אנכי", השלישי - "עתה הפעם ילוח אישי אלי", הרביעי - "הפעם אודה את ה'", וכך גם אצל יששכר וחבולון.

* היתכן כדבר הזה?! לאה אמנו חושבת כל הזמן רק על עצמה! כיצד זה לא חשבה על הילד?! הנה לוי, עמנד העבודה, הקב"ה לקח אותה והכתיר אותו בכ"ד מתנות כהונה. נו, איזה שם קוראת לו? אמו? - לוי. מדוע? כי "עתה הפעם ילוח אישי אלי"... וכי לא היתה יכולה לתת לילד שם ההולם יותר את מעמדו?!

• ביאור הענין נראה כך: אצל אליעזר עבד אברהם כתוב, שהוא ביקש מהקב"ה: "הקרה נא לפני היום". ואולם כשהוא מספר את סיפורו לבתואל ולבן, הוא מתבטא במילים: "אני טרם אכלה לדבר אל לבי" (בראשית כ', מה) - כלומר דברתי אל עצמי.

למי הוא דיבר, לעצמו או להש"ת? התירוץ הוא: "צור לבני וחלקי אלקים לעולם" (תהלים ע"ג, טו). אצל הצדיקים כביכול האנוכיות האישית שלהם היתה רצון הש"ת! קשה לנו להבין זאת, כי אנחנו כה רחוקים ממדרגה זו, אך אצל גדולי הצדיקים לא היתה בתוך השיגרה הפשוטה של החיים שום אנוכיות. כל האנוכיות היתה השכינה ששרתה בקרבם. הם עצמם היו מרכבה לשכינה. כל המציאות שלהם, כל הפעולות שלהם, היו כדי לעשות נחת רוח לקב"ה, שכביכול מתבטא בתוכם. חוץ מהקב"ה לא היתה אצלם מציאות של "אני"!

דבר זה היה קיים בתקופת גדולי הדורות הראשונים. אצל חכמי ישראל - האישיות הפשוטה של ה"אני" היתה השראת השכינה שבתוכו. חז"ל הקדושים לא ראו את עצמם כלל כאישיות עצמית שעולה בשם.

אצל כל אדם ישנה אישיות טבעית שבכללה גם התאווה והיצרים, וישנם כוחות שהם חוץ ממנו. עבורנו האישיות שלנו - ראובן או שמעון - היא עצם החיים הטבעיים שלנו. זוהי בעצם המחיצה הגדולה שישנה בינינו לבין הקב"ה: ה"אני" מחיצה זו תופסת את כל הישות שלנו.

משא"כ אצל חז"ל הק', הרע היה בחוץ. הנסיונות של הקנאה, התאוה והכבוד, היו באיזשהו גוון של אדה"ר לפני החטא, שהרע היה מחוץ לו. האישיות הטבעית שעמה היו אותם חכמים חיים עשירים וארבע שעות ביממה, היתה הקדושה שבתוכם. כל השאיפות שלהם, כל ההרגשים של כל אחד מהם - לשם מה הוא חי, לשם מה הוא אוכל ולשם מה הוא ישן - כולן היו למען הקב"ה ששוכן בתוכו.

• ולכן כשלאה קוראת שמות לבניה, היא מבטאת בזה את הרגשות שלה שהן רצון הש"ת בדרגה הנעלה ביותר.